

Editör: Dr. Öğr. Üyesi Mahmut Rifkı Ünal

Güzel Sanatlar,

Görsel İletişim Tasarımı

Alanında Uluslararası
Araştırmalar-III

EĞİTİM
yayınevi

Güzel Sanatlar, Görsel İletişim Tasarımı Alanında Uluslararası Araştırmalar-III

Editör: Dr. Öğr. Üyesi Mahmut Rifki Ünal

Yayınevi Grubu Genel Başkanı: Yusuf Ziya Aydoğan (yza@egitimyayinevi.com)

Genel Yayın Yönetmeni: Yusuf Yavuz (yusufyavuz@egitimyayinevi.com)

Sayfa Tasarımı: Kübra Konca Nam

Kapak Tasarımı: Eğitim Yayınevi Grafik Birimi

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Yayıncı Sertifika No: 76780

ISBN: 978-625-385-655-7

1. Baskı, Aralık 2025

Baskı Cilt: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.

İvedik Org. San.1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA

Matbaa Sertifika No: 47479

Kütüphane Kimlik Kartı

Güzel Sanatlar, Görsel İletişim Tasarımı Alanında Uluslararası Araştırmalar-III

Editör: Dr. Öğr. Üyesi Mahmut Rifki Ünal

VI+102 s., 160x240 mm

Kaynakça var, dizin yok.

ISBN: 978-625-385-655-7

Copyright © Bu kitabın Türkiye'deki her türlü yayın hakkı Eğitim Yayınevi'ne aittir. Bütün hakları saklıdır. Kitabın tamamı veya bir kısmı 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre kitabı yayımlayan firmanın ve yazarlarının önceden izni olmadan elektronik/mekanik yolla, fotokopi yoluyla ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

EĞİTİM

yayınevi

Yayınevi Türkiye Ofis: İstanbul: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Atakent mah.

Yasemen sok. No: 4/B, Ümraniye, İstanbul, Türkiye

Konya: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Fevzi Çakmak Mah. 10721 Sok. B Blok,

No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye

+90 332 351 92 85, +90 533 151 50 42

bilgi@egitimyayinevi.com

Yayınevi Amerika Ofis: New York: Egitim Publishing Group, Inc.

P.O. Box 768/Armonk, New York, 10504-0768, United States of America

americaoffice@egitimyayinevi.com

Lojistik ve Sevkiyat Merkezi: Kitapmatik Lojistik ve Sevkiyat Merkezi, Fevzi Çakmak Mah.

10721 Sok. B Blok, No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye

sevkiyat@egitimyayinevi.com

E-Ticaret: +90 553 950 50 37

Kitabevi Şubesi: Eğitim Kitabevi, Şükran mah. Rampalı 121, Meram, Konya, Türkiye

+90 332 499 90 00

bilgi@egitimkitabevi.com

İnternet Satış: www.kitapmatik.com.tr

bilgi@kitapmatik.com.tr

Kitabevi Hattı: +90 501 651 92 85

EĞİTİM YAYINEVİ
GRUBU

EĞİTİM
YAYINEVİ

SALON
PUBLİSİTİ

Kitapmatik
Tic. Ltd. Şti.

Kitapmatik
PUBLİSİTİ

EĞİTİM
KITABEVİ

İÇİNDEKİLER

Önsöz	IV
MODERNİZMDEN POSTDİJİTAL ÇAĞA İLLÜSTRASYONUN DÖNÜŞÜMÜ.....	1
Sefa Ersan Kaya	
DİJİTAL SİNEMADA GÖRSEL İLETİŞİM TASARIMININ DÖNÜŞÜMÜ: ANLATI DİLİ VE YENİ TEKNOLOJİLER	23
Mahmut Rifkı Ünal, Mustafa Orhan Yalınız	
TARİHSEL BAĞLAMDA KUZEY İRLANDA: DERRY’NİN BOGSİDE POLİTİK MURALLARI.....	47
Bilge Kınam	
VERİ GÖRSELLEŞTİRMEİNİN TARİHSEL KÖKENLERİ: BİLİMSEL ÇİZİMDEN MODERN GRAFİKLERE	71
Zeynep Sakınç Tokatlı	
ORYANTALİZM VE SİNEMA İLİŞKİSİ ÇERÇEVESİNDE BATI SİNEMASINDA OSMANLI-TÜRK İMGESİ.....	83
Artür Vahe Karapekmez	

Önsöz

Görsel iletişim, insanlık tarihinin en köklü bilgi aktarım yöntemlerinden biri olmasının yanı sıra, günümüzün hızla dijitalleşen dünyasında toplumsal etkileşimin en dinamik ve belirleyici unsuru haline gelmiştir. Geleneksel tasarım disiplinlerinin sınırlarını aşarak teknoloji, sosyoloji ve estetikle eklemlenen bu alan, bilginin sadece iletilmesini değil, aynı zamanda anlamlandırılmasını ve deneyimlenmesini de şekillendirmektedir. Bu bağlamda görsel iletişim tasarımı, küresel ölçekte sürekli dönüşen görsel dili anlamak, analiz etmek ve bu dile yön vermek adına stratejik bir önem taşımaktadır.

Bu çalışma, tasarımın evrensel dilini akademik bir süzgeçten geçirerek, yerel değerler ile küresel eğilimlerin kesişim noktasını incelemeyi amaçlamaktadır. Kitap, görsel iletişimin çok katmanlı yapısını; illüstrasyondan sinemaya, politik sanattan veri görselleştirmeye kadar geniş bir yelpazede ele alarak disiplinlerarası bir perspektif sunmaktadır.

Kitapta yer alan beş özgün bölüm, alanında uzman akademisyenlerin titiz çalışmalarıyla görsel iletişim tasarımının farklı duraklarına odaklanmaktadır:

- **Doç. Dr. Sefa Ersan Kaya**, "Modernizmden Postdijital Çağa İllüstrasyonun Dönüşümü" başlıklı bölümünde, illüstrasyon sanatının tarihsel süreçteki evrimini ve dijitalleşme ile kazandığı yeni kimliği kuramsal bir çerçevede tartışmaktadır.
- **Dr. Öğr. Üyesi Mahmut Rıfki Ünal** ve **Öğr. Gör. Dr. Mustafa Orhan Yalınz**, "Dijital Sinemada Görsel İletişim Tasarımının Dönüşümü: Anlatı Dili ve Yeni Teknolojiler" başlıklı çalışmalarında, sinematografik anlatının teknolojik gelişmelerle nasıl yeniden şekillendiğini ve görsel tasarımın bu süreçteki merkezi rolünü incelemektedir.
- **Doç. Bilge Kınam**, "Tarihsel Bağlamda Kuzey İrlanda: Derry'nin Bogside Politik Muralları" adlı bölümüyle, görsel iletişimin politik ve toplumsal bir dışavurum aracı olarak kamusal alandaki gücünü mekânsal bir örneklem üzerinden analiz etmektedir.
- **Öğr. Gör. Dr. Zeynep Sakınç Tokatlı**, "Veri Görselleştirmenin Tarihsel Kökenleri: Bilimsel Çizimden Modern Grafiklere" başlıklı çalışmasında, bilginin görselleştirilme serüvenini bilimsel

temellerinden modern grafik tasarımın sunduğu olanaklara kadar kapsamlı bir kronolojiyle sunmaktadır.

- **Öğr. Gör. Dr. Artür Vahe Karapekmez**, "Oryantalizm ve Sinema İlişkisi Çerçevesinde Batı Sinemasında Osmanlı-Türk İmgesi" başlıklı bölümünde, imge bilimsel bir bakış açısıyla görsel temsilin ideolojik boyutlarını ve Batı sinemasındaki kültürel yansımalarını derinlemesine sorgulamaktadır.

Bu kitap hem akademisyenler ve araştırmacılar hem de tasarım uygulayıcıları için zengin bir kaynak sunmayı hedeflemektedir. Metinlerin sunduğu derinlikli analizler, mevcut tasarım literatürüne katkı sağlarken, gelecekteki araştırmalar için de yeni ufuklar açacaktır. Bu çalışmanın, görsel iletişim tasarımının evrensel gelişimine ve akademik birikimine anlamlı bir katkı sunmasını temenni ediyoruz.

Editör

Mahmut Rıfkı ÜNAL

TARİHSEL BAĞLAMDA KUZEY İRLANDA: DERRY’NİN BOGSİDE POLİTİK MURALLARI

Bilge Kınam*

GİRİŞ

Bu araştırma, Kuzey İrlanda’nın Derry kentinde Bogside Sanatçıları tarafından üretilen *The People’s Gallery* (*Halk Galerisi*) olarak adlandırılan muralların görsel dilini tarihsel olaylar bağlamında irdelemiştir. Araştırma kapsamında, kentin Bogside mahallesinde yer alan Kanlı Pazar Saldırısı ve Sivil Toplum Hareketi ile bağlantılı murallar ele alınmıştır.

Avrupa Birliği Gönüllü Çalışma Servisi programı (EVS) kapsamında 2004-2005 yılları arasında, Birleşik Krallık’ta Galler’de yaşadığım sürede Kuzey İrlanda’ya yaptığım ziyaret, araştırmaya kişisel bir gözlem boyutu kazandırmıştır. Derry’ye, geç bir saatte varmış, ertesi sabah uyandığımda otel odasının penceresinden gördüğüm manzara, (bkz. Görsel 1) bu kente dair merakımı artırmıştı. Gri çatılı, üç katlı ve birbirine paralel biçimde sıralanmış apartman bloklarının üzerinde yer alan devasa murallar yer almaktaydı. 2005 yılı, henüz internetin çok yaygın olmadığı bir dönemde, otel görevlisine bu büyük muralların yapılış amacını sorduğumda, onların *Bogside Sanatçıları* tarafından yapıldığını söyleyerek bana ufak bir kâğıda telefon numaralarını ve adreslerini verdi. Büyük heyecan, merak ve cesaretle sanatçıların atölyesini aradım ve kısa süreliğine ziyaret etmek istediğimi ilettim. Sanatçılardan **William Kelly** görüşme isteğimi olumlu karşıladı ve kaldığım otelden atölyelerine yürüyerek giderek tanışma ve sohbet etme fırsatı yakaladım. Kelly, o çok merak ettiğim muralların ardında yatan öykülerini büyük bir heyecanla anlattı ve *The People’s Gallery* adlı kitabını imzalayarak hediye etti.

Derry şehrinde rehberli bir turla Bogside mahallesi dışında yüzlerce duvar resmi ve yazı olduğunu fark etmem, İrlanda’nın tarihine ve bağımsızlık mücadelesine olan merakımı artırmıştı. Derry’deki Bogside mahallesinde, muralların arasında dolaşmış bir *flanöz* olarak; o sokakların

* Doç, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, Eskişehir, bkinam@ogu.edu.tr, ORCID: orcid.org/0000-0002-2516-3186

sessizliğinde yankılanan hikâyeleri ilk kez Bogside sanatçılarından William Kelly'den dinlemiş olmam ve kendisinin bana muralların hikâyesini anlatan imzalı kitabını armağan etmesi, konuya ilgi duymamı sağlamıştı. Yüksek lisans yıllarımda Kuzey İrlanda'nın bağımsızlık mücadelesini afişler üzerinden incelemiş olmam ve çok sevdiğim İrlanda müzik grubu Cranberries'in "Zombie" adlı parçasının unutulmaz sözlerinin anlamı, Kuzey İrlanda'nın murallarına ve direnişi üzerine araştırmalarımaya yön vermiştir. 1900'lerin başından beri neredeyse iki bin muralın çoğu Kuzey İrlanda geneline yayıldığı ileri sürülmektedir. Bu resimlerin bir bölümü solmuş ve farklı mesajlar taşıyan resimlerle değiştirilmiştir. 1970'ten bu yana da neredeyse iki bin mural belgelenmiştir. Aguiar, bu koleksiyonun, günümüzde birkaç yüz adede düştüğü ve çoğu duvar resminin bakımı yapılmadığı takdirde yaklaşık altı ay dayandığını ileri sürmüştür. Bu muralların kendileriyle yaşayan ve onlara değer veren insanlar için bir amacı ve anlamı olduğu sürece varlıklarını sürdürdüklerini ifade etmiştir (Aguiar, 2014; Rolston, 2012).

Literatür taramasında incelenen muralların zaman içerisinde renk, biçim ve kompozisyonlarında çeşitli değişiklikler yapıldığı ve yeniden yorumlanarak farklı görsel katmanlar oluşturulduğu görülmektedir. Bu nedenle araştırma, William Kelly'nin *The People Gallery* adlı kitabında yer alan özgün görseller referans olarak duvar resimleri analiz edilmiştir. Bogside sanatçıları kolektifi, Tom Kelly, William Kelly ve Kevin Hasson'dan oluşmaktadır. Bu ekibin 1994-2008 arasında Rossville Sokağı'ndaki binaların cephelerine yaptığı toplam on iki mural, Derry'deki çatışmaların panoramasını sunmaktadır. Halk Galerisi muralları, 1969 ayaklanmasından Kanlı Pazar'a, açlık grevi eylemlerinden barış sürecine kadar farklı temalar sembolik göndermelerle işlenmiştir (Bartel, 2024). Araştırma, İrlanda'nın bağımsızlık ve ulusal kimlik mücadelesi süresince üretilen muralların İrlanda ile İngiltere arasındaki tarihsel çatışmanın sosyo-politik etkileri üzerinden ele almaktadır. Muralların ardındaki hikâyenin kavranması için İrlanda'nın toplumsal politik belleğinin derinlemesine incelenmesi gerekmektedir.

Bu araştırmayı yirmi yıl sonra, 2025 yılında ayrıntılı biçimde yeniden ele aldığımında, William Kelly'nin 2017 yılında vefat ettiğini üzülmekle öğrendim. Kelly'nin, Kuzey İrlanda'nın bağımsızlık mücadelesini toplumsal bellekte kalıcı kılmak amacıyla ürettiği eserlerle daima hatırlanacağına inanıyorum.

ALAN YAZIN

Katolik ve Protestanların Yurdu: İrlanda'ya Genel Bir Bakış

İrlanda, Orta Çağ'dan modern döneme uzanan süreçte çeşitli isyanların ve direniş hareketlerinin merkezi olmuştur. İngiltere ile olan tarihsel ilişkiler, sömürgeci uygulamalar ve özellikle din temelli bölünmeler üzerinden görsellenmiş; Katolik ve Protestan toplulukları arasındaki gerilimler toplumsal ve siyasal çatışmalara zemin hazırlamıştır.

İrlanda ve İngiltere arasındaki tarihsel mücadele, özellikle 1921'de gerçekleşen bölünmenin (Partition) ardından daha görünür hale gelen siyasi, mezhepsel ve toplumsal ayrımlarla derinleşmiştir. Bu ayrışma, Kuzey İrlanda'daki *Protestan Birlikçiler* ile *Katolik Milliyetçiler* arasındaki toplumsal dengeleri derinlemesine etkilemiştir. 1921 sonrası dönemde; sınır, kimlik ve aidiyet sorunları ortaya çıkmış ve ilerleyen yıllarda "The Troubles" olarak adlandırılan silahlı çatışma ve toplumsal şiddetin yaşandığı Sorunlar Dönemi başlamıştır (Encyclopaedia Britannica, 2025).

Katolik ya da Protestan olmak yalnızca bir dini inanç veya kilise üyeliği meselesi olmayıp çok çeşitli toplumsal değişkenleri etkileyen etnik bir kimlik olarak görülmüştür. Bu değişkenler arasında kültürel kimlik, politik aidiyet, ikamet edilen bölge, eğitim, istihdam olanakları ve siyasal şiddet deneyimleri yer almıştır. 1960'lar sonunda şiddetli çatışmalarla başlayan *The Troubles* dönemi Kuzey İrlanda'da Katolik-milliyetçi azınlık ile Protestan-birlikçi çoğunluk arasındaki eşitsizliklerin; konut, oy hakları, kamu hizmetlerine erişim gibi sorunların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Kuzey İrlanda'da otuz yıl boyunca devam eden siyasal ve toplumsal çatışma, 3.600'den fazla ölüm ve yaklaşık 40.000 yaralanma ile sonuçlanmıştır. Bu sorunun kökeninde Birlikçilerin (Loyalistler; çoğunluğu Protestan) Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallık içinde kalmasını, Milliyetçilerin (Cumhuriyetçiler; çoğunluğu Katolik) Kuzey İrlanda'nın İrlanda Cumhuriyeti ile birleşmesini istemesi kaynaklıdır (Manktelow, 2007). Kuzey İrlanda'da 1968'den 1998'e kadar devam eden *The Troubles* Protestan Birlikçiler ile Katolik Milliyetçiler arasında derin toplumsal, siyasal ve dini ayrışmalara dayanan şiddetli bir mezhep çatışması olarak nitelendirilmiştir (Encyclopaedia Britannica, t.y.).

Tarihsel ve toplumsal bağlamda çatışma döneminin propagandası murallara, afişlere, anıtlara sosya politik bir kimliğin yapılanmasında hem de toplumun harekete geçirilmesinde etkili olmuştur. Kuzey İrlanda'daki

milliyetçi, cumhuriyetçi, birlikçi, sadık ve tarafsız kesimlerin üretilen görsel çalışmalar, tarihin temsillerini, siyasi bakış açılarını, topluluk kaygılarını ve kolektif belleğin oluşumunu ve ideolojisini temsil etmektedir. Derry Bogside sanatçılarına ait muralların kavranabilmesi için 1960 öncesi ve sonrası İrlanda tarihinin sosyo-politik bağlamda analiz edilmesi gerekmektedir.

Tarihsel Bağlamda İrlanda: Sömürü, Direniş ve Kimlik Mücadelesi

Kelt soyundan gelen İrlandalıların ülkesi ilk Vikingler daha sonra İngiltere'nin sömürge politikaları, dini ayrışmalar ve ulusal kimlik mücadeleleri ile çok çalkantılı bir tarihsel süreç geçirmiştir. 17. yüzyılın başlarında, Ulster Plantasyonu sürecinde, İngiltere Krallığı ve kısmen İskoçya'dan gelen Protestan yerleşimciler, İrlanda'nın kuzeyine yerleştirilmiştir (Bardon, 2008). Kuzeye yerleştirilen Protestan yerleşimciler, Katolik nüfusla derin bir toplumsal ayrışmanın başlamasına neden olmuş, Kuzey İrlanda'daki siyasi ve mezhepsel gerilimlerin zeminini oluşturmuştur (Hennessey, 2007). İrlanda sorununun özü; Protestan nüfusu İrlanda'nın kuzeyine yerleştirerek demografik ve siyasi yapıyı değiştirmesiyle başlamıştır. Böylelikle Katoliklere yönelik sert kısıtlamaların getirilmiş; toprak sahibi olamamaları engellenmiş, hatta zorla alınan toprakları göçmenlere verilmiş, kamu görevlerinden ve eğitim haklarından mahrum bırakılmışlardır. Bu ayrımcılık, yüzyıllarca sürececek çekişmelerin ve çatışmaların kökeni oluşturmuştur (Bew vd, 2002). Bu durum, mezhepsel ayrışmanın yalnızca dini değil, aynı zamanda sınıfsal ve ekonomik boyutta gerilimi başlatmıştır. İrlanda, tarihi boyunca İngiltere'nin sömürgeci politikalarının ve mezhepsel çatışmalarının, ayrımcılığın, kanlı saldırıların, çatışmaların ekseninde kalmıştır. Özellikle 1641 *İrlanda İsyanı* ve onu takip eden Oliver Cromwell'in sert seferleri, büyük çaplı yıkıma yol açmıştır. Bardon (2008) bu dönemde, yaşanan savaş, salgın ve kıtlıkların İrlanda nüfusunun yaklaşık yarısı hayatını kaybetmesine ya da köle olarak Amerika'ya sürülmesine neden olduğunu ileri sürmüştür. 18. yüzyılda İngiltere, İrlanda üzerindeki siyasi ve ekonomik kontrolünü eline almış, Katolik nüfusun toprak sahibi olma ve siyasal temsil hakları ciddi biçimde sınırlandırmıştır (Bew vd, 2002). 1707'de İngiltere ile İskoçya'nın birleşmesi sonucu ortaya çıkan *Büyük Britanya Krallığı* 1801 yılında çıkarılan *Birlik Yasası (Acts of Union)* ile İngiltere Krallığı ile birleşerek Büyük Britanya ve İrlanda Birleşik Krallığı tek bir devlet haline gelmiştir. 1798'deki *Birleşik İrlandalılar İsyanı*

(United Irishmen Rebellion), Katolik ve Protestan radikallerin ortak bağımsızlık ideali etrafında birleştiği nadir bir örnektir (Hennessey, 2007). Fransız Devrimi'nden etkilenmiş Katolik ve Protestan radikaller, İngiliz hâkimiyetine karşı geniş çaplı ayaklanma düzenlenmiştir. İsyan, çok sert bir Görsele bastırılmış, sonucunda binlerce insan hayatını kaybetmiş, birçok lider idam edilmiş ve sürgüne gönderilmiştir. Bu isyan, İrlanda'daki politik baskının ve mezhep çatışmasının ve ayrışmasının derinleşmesinde ve İngiliz kontrolünün güçlenmesine bir dönüm noktası olmuştur. 1801 yılında yürürlüğe giren Birlik Yasası ile İrlanda Parlamentosu feshedilmiş, İrlanda, Birleşik Krallık'ın bir parçası olmuştur (Kelly, 1987; McCavery, 2000). 1846–1851 yılları arasında yaşanan *Büyük Kıtık (Great Famine)* İrlanda'nın demografik ve toplumsal yapısını en fazla etkileyen olay olarak bilinmektedir. Patates mahsulünü etkileyen hastalık sonucunda nüfus 8,5 milyondan 6,5 milyona düşmüş ve milyonlarca İrlandalı göç etmek zorunda kalmıştır (Bardon, 2008). Büyük Patates Kıtığı sırasında Osmanlı Padişahı Sultan Abdülmecid, İrlanda halkına yardım göndermeyi teklif etmiştir. Abdülmecid, 10.000 sterlin nakit yardım önerilmiş ancak İngiltere hükümeti, Kraliçe Victoria'nın kendi vatandaşlarına yaptığı 2.000 sterlinlik yardımın üzerine çıkılmasını istememiştir (Çelik, 2015, s. 7-9). Bunun üzerine padişah, yardımı 1.000 sterline indirmiş, ayrıca Osmanlı'nın buğday, erzak ve ilaç dolu üç gemi gönderdiğine dair haberler yer almış, ancak akademik literatürde bu konu kesin olarak doğrulanmamıştır (Kinealy, 2013, s. 95-96; Çelik, 2015, s. 10).

18. yüzyılın sonunda Fransız Devrimi'nin etkisiyle, Katolik ve Protestan radikaller İrlanda'da bağımsızlık ve reform talepleri etrafında birleşerek *Society of United Irishmen* (Birleşik İrlandalılar Cemiyeti) adlı örgütü kurmuştur. Fransız Devrimi'nin “özgürlük, eşitlik, kardeşlik” ilkelerinden etkilenen Birleşik İrlandalılar Cemiyeti, Katolikler, Protestanlar ve Presbiteryenler arasında din temelli bölünmelere karşı durarak, tüm İrlandalıların ortak bir ulusal kimlik etrafında birleşmesini savunmuşlardır. 1798'de İngiliz hâkimiyetine karşı Birleşik İrlandalılar İsyanı geniş çaplı bir ayaklanma olarak ortaya çıkmıştır. Kısa sürede bastırılan isyanda binlerce kişi ölmüş ve sürgüne gönderilmiştir. Bu bastırma, İngiltere'nin İrlanda üzerindeki kontrolünü daha da pekiştirmiştir (Bartlett, 2023).

19. yüzyılın son çeyreğinde, İrlanda'ya kısmi özerklik tanımayı amaçlayan dört önemli *Home Rule* (Kendi Kendini Yönetme / Yerinden Yönetim) tasarısı parlamentoya taşınmıştır. Jackson, bu yasaların temel

hedefinin İrlanda'nın kendi iç işlerini yönetebileceği bir parlamento kurmak, ancak savunma, dış politika ve maliye gibi önemli konularda Birleşik Krallık'ın yetkisini korumak olduğunu ileri sürmüştür. İlk olarak, 1886 yılında Liberal Parti lideri William Gladstone tarafından sunulan tasarı, İrlanda'ya kendi parlamentosunu kurma hakkı vermeyi hedeflemiştir. Bu ilk tasarı Avam Kamarası'nda kabul edilmesine rağmen, Lordlar Kamarası tarafından reddedilmiştir. İçerik bakımından ilk tasarıya büyük ölçüde benzeyen İkinci Home Rule tasarısı 1893 yılında bir kez daha Lordlar Kamarası tarafından reddedilmiştir (Mohr, 2019). 1912 yılında sunulan Üçüncü Home Rule tasarısı, Lordlar Kamarası'nın veto gücünün sınırlanmış olması, tasarının yasalaşma ihtimalini artırmıştır. 1914 yılında kabul edilen tasarı, Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması nedeniyle yürürlüğe girmesi ertelenmiştir (Jackson, 2000).

Direnişin yurdu İrlanda, 1916 yılında tüm ülke tarihini değiştiren Paskalya Ayaklanması'na sahne olmuştur. İngiliz kuvvetlerinin Dublin'e hızlı ve sert müdahalesiyle bir hafta içinde bastırılan ayaklanmanın lider kadrosunun idam edilmesi ve binlerce milliyetçinin tutuklanması sonucu milliyetçi harekete kamuoyu desteğini artırmıştır. Ardından, *İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu* (IRA – Irish Republican Army), 1919–1921 yılları arasında İngiliz kuvvetlerine karşı yürütülen Anglo-İrlanda Savaşı sırasında, karşı-gerilla taktikleriyle silahlı direniş yaşanmıştır. Bu süreç, İrlanda'daki siyasi bölünmeyi daha da derinleştirmiş ve İngiltere'yi İrlanda sorununa kalıcı bir siyasi çözüm bulmaya zorlamıştır (Hopkinson, 2002; Townshend, 2007). Anglo-İrlanda Savaşı, 1920 tarihli İrlanda Yönetimi Yasası üzerinde doğrudan etkili olmuştur. Bu süreçte şiddetlenen olayları azaltmak ve milliyetçi hareketi kontrol altına almak için İngiltere, İrlanda'yı iki ayrı özerk bölgeye ayıran bir düzenleme hazırlamıştır. 1920'de çıkarılan bu yasa, Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallık'a bağlı kalmasını garanti altına alırken, Güney İrlanda için kısmi özerklik öngörmüştür (Jackson, 2000). Bu yasa ile her iki bölge için ayrı parlamentolar kurulması öngörülmüş, Kuzey İrlanda Birleşik Krallık'a daha sıkı bağlarla bağlı kalırken, Güney İrlanda'ya daha geniş bir özerklik tanınmıştır. Ancak IRA'nın silahlı mücadelesi yasa sonrası da devam etmiş ve bu durum 1921 *Anglo-İrlanda Antlaşması* ile tam bağımsızlığa giden yolu açmıştır (Coogan, 2002). 1921'de imzalanan Anglo-İrlanda Antlaşması sonucunda, İrlanda 1 Ocak 1922'de *İrlanda Serbest Devleti* (*Irish Free State*) adıyla Britanya İmparatorluğu içinde dominyon

statüsünde özerk bir yapıya kavuşmuştur (Jackson, 2000; Bew ve diğerleri, 2002).

II. Dünya Savaşı (1939–1945) sırasında tarafsız bir politika izleyen İrlanda, bağımsızlığını pekiştirme sürecinde olan genç bir devlettir. 1922’de kurulan İrlanda Serbest Devleti, 1937 Anayasası ile fiilen bir cumhuriyet olarak işlev görmeye başlamıştı (Jackson, 2000). Ancak, 1949’da çıkarılan *Republic of Ireland Act* (İrlanda Cumhuriyeti Yasası) ile ülke resmi olarak *Republic of Ireland* (İrlanda Cumhuriyeti) adını almış ve İngiliz Milletler Topluluğu’ndan ayrılmıştır (Bew vd, 2002). Bu dönem, İrlanda’nın siyasi kimliğini pekiştirdiği ve uluslararası ilişkilerde tarafsızlığını tanımladığı kritik bir süreç olmuştur. İrlanda, 1955 yılında Birleşmiş Milletler’e katılmış; bu gelişme, ülkenin uluslararası alanda tanınırlığını artırmış ve tarafsızlık politikasını destekleyen diplomatik bir adım olarak değerlendirilmiştir. Katoliklerin siyasal ve ekonomik dışlanması, 1960’lardan itibaren barışçıl sivil hak hareketlerine, sonrasında ise uzun süreli şiddet döngüsüne dönüşmüştür. 1969-1998 yılları arasında yaşanan *Troubles* olarak bilinen bu dönem, 3.600’den fazla insanın ölümüne, on binlercesinin yaralanmasına ve derin toplumsal travmalara yol açmıştır (Coogan, 2002). Bu süreçte Cumhuriyetçi gruplar, yürüyüşler ve eylemler aracılığıyla insan hakları taleplerini gündeme getirirken; Birlikçi gruplar da kendi siyasal hedefleri doğrultusunda propaganda faaliyetlerini sürdürmüştür. Her iki taraf da afişler, el ilanları, duvar yazıları ve materyaller aracılığıyla kamuoyu oluşturmaya, topluluklarını mobilize etmeye ve karşı tarafın söylemine karşı ideolojik mücadele yürütmeye çalışmışlardır.

YÖNTEM

Bu araştırma, nitel ve betimsel analiz yöntemleriyle desenlenmiştir. Çalışma, Kuzey İrlanda’nın Derry kentinde Bogside Sanatçıların The People’s Gallery adını verdikleri duvar resimleri, İrlanda’nın belleklerde yer eden çalkantılı sosyo-politik tarihsel olayları bağlamında araştırılmıştır.

Örneklem ve Veri Toplama

Çalışmanın örneklemine, Bogside sanatçıları; Tom Kelly, William Kelly ve Kevin Hasson tarafından 1994–2008 yılları arasında Rossville Caddesi’ne sergilenen murallar oluşturmaktadır. Bu araştırma, 2005 yılında Derry’de Bogside kentinde gözlemlere, sanatçı William Kelly ile

görüşmeye ve *The People's Gallery* (2005) kitabına ve çok sayıda literatürden zengin yabancı kaynaklara ve fotoğraflara dayanmaktadır.

Veri Analizi

Murallar, görsel çözümleme ve göstergebilimsel yaklaşımla incelenmiştir. Duvar resimlerindeki kompozisyonlar, figür, renk ve sembolik göstergeler tarihsel olaylarla ilişkilendirilerek irdelenmiştir.

BULGULAR

Politik bir anlatıcı olarak; Derry'nin Bogside Muralları

1600'lerin başında İrlandaca adıyla *Doire (Derry)* olarak anılırken, 1613 yılında Londra'daki loncaların ve İngiliz yerleşim projelerinin desteğiyle kente yeni bir statü verilerek kentin ismi "**Londonderry**" olarak kayıtlara geçmiştir. Britanya'nın sömürgeci yerleşim stratejisinin bir parçası olan bu isim değişikliği aynı zamanda Protestan yerleşimciler için Londra'yla kültürel bağ kuran bir kimlik göstergesi olarak tanımlanmaktadır.³ Buna karşılık, İrlanda milliyetçileri ve Katolik topluluklar kentin tarihsel ismi *Derry* kullanımına devam etmiştir. Milliyetçilerin bu tercihi, toplumsal kimlik, direniş ve sömürge karşıtlığıyla özdeşleşmektedir (Cain, 2023; Encyclopaedia Britannica, 2025). Özellikle 20. yüzyılda, **The Troubles** döneminde **Derry/Londonderry** ayrımı, politik aidiyetin ve mezhepsel kimliğin sembolik bir göstergesine dönüşmüştür (Encyclopaedia Britannica, 2025).⁴ Bu araştırma kapsamında kentin tarihsel ismi olan Derry kullanılmıştır. Derry'de, Bogside semtinde ev cephelerinde büyük ölçekli halde yer alan murallar, Bogside Sanatçıları tarafından 1990'larda başlatılmıştır. Sanatçıların, *People's Gallery* (Halk Galerisi) adını verdikleri bu duvar serisi, Derry'de The Troubles Sorunlar döneminde yaşanan etno-politik çatışmaları belgelemek, hatırlatmak ve barışı sağlamak amacıyla yapılmıştır. Muralların her birinde; sivil direniş ve kayıpların yasını simgeleyen güçlü siyah-beyaz figürler ve barışçıl protestolar yer almaktadır.

³ <https://www.irelandbeforeyoudie.com/derry-Londonderry-name-dispute/>

⁴ <https://www.irishcentral.com/roots/history/derry-called-Londonderry>

Görsel 1: Derry Bogside mahallesi, Kuzey İrlanda

Görsel 1'de Derry'nin Bogside mahallesinde gri çatılı 3 katlı evlerinin yoğun ve birbirine sıkı yerleşimli bir paranomik manzara görülmektedir. Bu sıkışık yerleşim düzeni, şehrin işçi sınıfı geçmişini ve politik gerilimlerin merkezindeki toplumsal yaşamı yansıtmaktadır. Bogside sanatçıları; Tom Kelly, kardeşi William Kelly ve Kevin Hasson tarafından hazırlanan murallar yalnızca siyasi mesaj taşıyan biçimler değil, aynı zamanda toplulukların kimliklerini ve ideolojik yönelimlerini ifade etmenin bir aracı olmuştur. Derry'nin muralları, kolektif hafızanın, topluluk kaygılarının ve politik duruşların somut bir yansıması haline gelmiştir.

Görsel 2: Bogside Sanatçılarının mural yapım süreci

Sanatçıların murallar için kullandığı boya ve malzemeler genellikle yerel halk bağışları ile sağlanmış, kamu fonları kullanılmamıştır. Murallar, planlama aşamasıyla başlayarak, sanatçılar önce anlatmak istediklerini belirlemiş; ardından taslaklar hazırlanmıştır. Özellikle yapım sürecinde tasarım, ölçek, perspektif gibi teknik düzenlemelere dikkat edilmiştir.⁵ Murallar, dış mekânda olmaları nedeniyle sürekli bakım ve yenileme

⁵ https://aestheticamagazine.com/interview-with-mural-artists-the-bogside-artists/?utm_source=chatgpt.com

gerektirmektedir. Değişen hava koşulları, zamanla duvar yüzeyine zarar verebilmekte ve resimlerdeki tonlar ve çizgiler solabilmektedir⁶. Yapılan literatür incelemesinde Bogside murallarının hikayelerinin korunarak resimlerde tonal ve bazı biçimsel değişikliklerin yapıldığı gözlemlenmiştir. Bogside sanatçıları muralları, kolektif belleğin, direnişin ve kimlik ifadesi olarak konumlandırılmaktadır. Sanatçılar, murallar yalnızca sanatsal değil, aynı zamanda toplumsal ve politik bir anlatı aracı olduğu vurgulanmaktadır. *“Bu murallar bir hikâye anlatır, politik bir görüş bildirir veya yakın geçmişte yaşanan yerel olayları kayda geçirir”* ifadesi sanatın hafıza üretimindeki rolünü ve yerel toplulukların kendi tarihlerini görsel biçimlerle aktarma gücünü ortaya koymaktadır (Greenbelt, t.y). Muralların yalnızca sanatsal değil, aynı zamanda toplumsal ve politik bir anlatı aracı olduğu vurgulanmaktadır. 1990’larda, 1960 ve 1970’lerdeki çatışma dönemlerini konu alan bu eserleri üretirken, yerel halkın çalışmalarını tamamen desteklediğini belirtmişlerdir. Bogside sanatçıları, 1994 yılından bu yana kamu kurumlarından hiçbir doğrudan destek almadıklarını fakat topluluk içinden gelen güçlü dayanışma ve inançla üretimlerini sürdürdüklerini, sanatın tanıklık ve direniş aracı olarak önemini koruduklarını ileri sürmüşlerdir.⁷ Bogside murallar halktan doğan, özgün ve yaratıcı politik sanatın örnekleri olarak değerlendirilmektedir.

Görsel 3: “You Are Now Entering Free Derry” (Şu anda Özgür Derry’ye Giriyorsunuz), “Londonderry West Bank Loyalists Still Under Siege No Surrender” (Londonderry Batı Yakası Sadıkları Hala Kuşatma Altında Teslim Yok) ve Derry’deki Gözetleme kulesi

Kentin içinde politik bölünmüşlüğü yansıtan yüzlerce yazı, görsel, bayrak ve resimler bulunmaktadır. **Görsel 3**’te yer alan murallar kentin iki ana siyasi topluluğu olan Katolik/milliyetçi ve Protestan/birlikçi gruplar arasındaki ideolojik ve fiziki ayrımı ortaya koymaktadır. Derry’de yer alan bu iki duvar yazısında; *You Are Now Entering Free Derry* (Şu anda Özgür Derry’ye Giriyorsunuz) ve siyah tuğla zemin üzerinde ise *Londonderry West Bank Loyalists Still Under Siege No Surrender* (Londonderry Batı

⁶ https://www.greenbelt.org.uk/artists/the-bogside-mural-artists/?utm_source=chatgpt.com

⁷ <https://aestheticamagazine.com/interview-with-mural-artists-the-bogside-artists/>

Yakasız Sadıkları Hala Kuşatma Altında Teslim Yok) yazısı, birlikçi perspektiften bir mağduriyet ve kararlılık mesajları vermektedir. Bu iki yazı, kentin farklı topluluklarca nasıl farklı algılandığını ortaya koymaktadır.

Derry’de mahaller arasında dikkat çeken dikenli tellerin ardındaki gözetleme kuleleri ve kameralar, olabilecek çatışmaları engellemek ve halkı kontrol altında tutmak için bulunduğu ileri sürülmüştür. İlk bakışta güvenlik kontrol mekanizmaları olarak düşünülen bu yapılar, kamusal alanın üzerinde iktidar gözetimini sürekliliğini yansıtmaktadır. Bu durum, Foucault’nun *panoptikon* kavramını hatırlatan gözetleme kuleleri ve kameralar; bireylerin davranışlarını kontrol eden, onları sürekli göz önünde hissettiren bir yapıya benzetilebilir. Bogside Sanatçıları, sanatın temelinde insanlık değerlerini koruma ve bireysel ya da toplumsal bütünlüğü tehdit eden güçlere karşı direnme misyonuna sahip olduğuna inanmaktadır. Onlara göre sanat, yalnızca estetik bir ifade biçimi değil, aynı zamanda politik bir sorumluluk ve toplumsal vicdanın sesi olma aracıdır. Bu anlayış doğrultusunda kendilerini, dönemin tarihsel olaylarını belgeleyen politik aktivistler olarak tanımlamaktadırlar.

Görsel 4: Bogside Sanatçıları; Tom Kelly, William Kelly ve Kevin Hasson

Bogside sanatçıları, ürettikleri murallar aracılığıyla geçmişte yaşanan toplumsal travmaları görünür kılmayı ve bu görünürlük sayesinde zamanın iyileştirici gücünü harekete geçirmeyi amaçlamışlardır. Onlara göre sanat, insanları daha adil, duyarlı ve insancıl bir yaşama yöneltebilecek dönüştürücü bir güçtür. Kelly, Bogside murallarının kapsamlı bir araştırma ve titiz bir sorgulama sürecine dayandırarak üretildiğini ileri sürmüştür. Sanatçılar, Birleşik Krallık ve İrlanda’daki resmi sanat kurumları tarafından dışlandıklarını dile getirerek, sanatın asıl muhatabının

resimlerin bulunduğu çevrede yaşayan insanlar olduğunu vurgulamışlardır. Onlara göre, sanatın değeri kurumsal onaydan değil, doğrudan toplumun içinden gelen insani deneyimlere temas etme gücünden kaynaklanmaktadır (Kelly, 2005). Belki de bu yüzden hazırladıkları on iki duvar resmine Halk Galerisi adını verdikleri düşünülmektedir.

Aguiar (2014) muralların kolektif hafızanın bir aracı haline geldiğini, geçmiş olayları seçici biçimde hatırlatarak hangi hikâyelerin görünür, hangilerinin dışarıda bırakıldığını ortaya koyduğunu ileri sürmüştür. Aguiar'a göre bu sanatsal ifade biçimi, Kuzey İrlanda'nın geçiş dönemi bağlamında iyileştirici ve dönüştürücü bir anlatı potansiyeli taşımakta; aynı zamanda topluluğun direnişini, travmasını ve kimlik mücadelesini somutlaştırarak Bogside'in kentsel dokusunun kalıcı bir parçasına dönüşmektedir. Bogside sanatçıları, bu resimlerle hikâyelerinin sürekli olarak kamuoyunun göz önünde olmasını amaçlamışlardır. Bogside'in ana caddesi olan Rossville Caddesi üzerindeki yer alan binalarının cephelerine oluşturulan resimler; çatışmaların, olayların kolektif toplumsal hafızasını yansıtmaktadır. Tematik olarak sivil haklar mücadelesi, ayaklanmalar (Bogside Muharebesi), Kanlı Pazar katliamı ve çatışma sonrası barış umutlarını betimleyen murallar, güçlü sembolik imgelerle oluşturulmuştur. Resimlerde; gaz maskeli çocuklar, barış güvercini, sivil haklar yürüyüşçüleri, Kanlı Pazar kurbanları ve kadın aktivistlerin taşıdığı toplumsal-siyasal mesajların anlaşılması için *Sorunlar* döneminin incelenmesi gerekmektedir.

Politik Olaylar Bağlamında Bogside Muralları

Sorunlar (The Troubles); 1968'den 1998'de Hayırlı Cuma Anlaşması'na (Good Friday Agreement) kadar süren, Katolik (milliyetçi) ve Protestan (birlik yanlısı) topluluklar arasındaki gerilim şiddetli çatışmaların yaşandığı döneme verilen isimdir. Derry'deki milliyetçi işçi sınıfı mahallesi Bogside; sivil haklar yürüyüşlerine, ayaklanmalara, ev aramalarına, İngiliz ordusu ve Royal Ulster Constabulary (RUC) ile çatışmaların ve Bogside Savaşının ile (Bloody Sunday) Kanlı Pazara olaylarının merkezi olmuştur.

1960'ların sonunda Katolik sivil haklar hareketi, Londra yönetiminin ayrımcı politikalarına karşı Derry'de kitlesel barışçıl gösteriler yaşanmıştır. 5 Ekim 1968'deki ilk büyük yürüyüşün polis şiddetiyle dağıtılması, geniş yankı uyandırarak Northern Ireland Civil Rights

Association (NICRA) öncülüğündeki hareketi güçlendirmiştir. 1969'da Derry'nin Bogside mahallesinde yaşanan Bogside Muharebesi, Katoliklerin bölgelerini korumak için polis girişini engellemesiyle iki gün süren ayaklanma sonucu 8 kişi hayatını kaybetmiş, yüzlerce kişi yaralanmış ve çok sayıda bina tahrip olmuştur. Bu olay, Britanya ordusunun duruma müdahale etmek üzere ilk kez Kuzey İrlanda'ya konuşlandırılmasıyla sonuçlanmıştır. 1971'de yargısız tutuklama politikasının uygulanması gerilimi iyice artmış, 30 Ocak 1972'de Derry'de düzenlenen barışçıl bir yürüyüş Kanlı Pazar katliamıyla sonlanmıştır. Britanya Paraşüt Alayı askerlerinin kalabalığa ateş açmasıyla 14 sivil öldürülmüş ve yüzlercesi yaralanmıştır (Aguiar, 2014). Bu süreçte Bogside, “Özgür Derry” adıyla güvenlik güçlerinin giremediği özerk bir alan haline gelmiş, ancak Temmuz 1972'de “Operation Motorman” harekâtıyla Britanya ordusunun kontrolüne geçmiştir (Bartel, 2024). Bu tarihsel bağlam, Bogside murallarının politik bir tanıklık aracı olarak; kentin duvarlarını birer bellek mekânına dönüştürerek, yaşanan travmaların yansımalarını ve toplumsal adalet arayışının görsel dilini oluşturmuştur. Roberta (2007) Bogside resimleri Kuzey İrlanda genelinde hem milliyetçi hem birlikçi toplulukların kendi mesajlarını iletmek için kullandığı önemli bir ifade aracı olduğunu ileri sürmüştür. Aguiar' a göre (2014) Bogside semtindeki murallar paramiliter örgüt propaganda aracı olmaktan çok, yerel halkın yaşadığı kilit olayları anıtsal bir biçimde betimleyen ve toplumsal hafızayı canlı tutan sanatsal anlatılardır. Bartel (2014) siyah-beyaz tonlarda, gerçekçi bir üslupla tasarlanan Bogside'daki muralların, haber fotoğraflarından ve arşiv görüntülerinden esinlendiğini belirtmiştir. Bogside'de yaşanan olayları, kalıcı bir kayıda ve hava galerisine dönüştüren sanatçılar; fotoğrafik üslup, seyirciye adeta tarihsel olaylara tanıklık hissi yaşatmaktadırlar. Direnişin çok katmanlı kimliğini temsil eden murallar; Derry halkının “bizler” olarak nitelendirdiği; “gençler”, hem masum kurbanların hem de sokaklarda direnen aktivistleri temsil etmektedir.

Görsel 5: Sol- The Petrol Bomber (Molotov Kokteyli Atan),
Sağ- Civil Rights Association (Sivil Haklar Birliği)

“Kadınlar”, sivil haklar mücadelesinin görünmeyen liderleri, barışın savunucularını ve “aktivistler” ise eşitlik ve adalet uğruna yürüyen sivil haklar neferleri olarak betimlenmektedir. “Şehitler” açlık grevlerinde ya da Kanlı Pazar’da yaşamını yitiren, mücadelenin sessiz tanıkları olarak bellekte yerini almıştır. Bu kimlikler; Kuzey İrlanda direnişinin kolektif “biz” anlatısını oluşturmaktadır.

Görsel 5, 1969’daki Bogside Muharebesi’ni betimleyen çarpıcı bir sahneyi konu almaktadır. Duvar resmi, gaz maskesi takan genç bir erkek çocuğun figürünü merkeze alan sanatçılar; William ve Tom’un gaz maskeli çocuğu olarak bilinmektedir. Genç çocuk, Sivil Haklar kampanyacılarına, Kuzey İrlanda Polis Gücünden 1972 başlarına kadar süren ve Kanlı Pazar’a yol açan yürüyüşlerin karakterini temsil eden daha geniş bir Sivil Haklar Hareketi bağlamında yer almaktadır. Dönemin sivil haklar kampanyası, özellikle polis şiddetinin sona erdirilmesi ve ayrımcı uygulamaların kaldırılması taleplerini içermektedir. Ancak bu talepler, devlet güçlerinin Bogside, Creggan ve diğer girilmez alanlara zırhlı araçlar ve tanklarla müdahalesiyle sert biçimde bastırılmıştır. Bu tarihsel bağlamı ele alan sağ taraftaki duvar resminde, Britanya Ordusu’nun Bogside halkına karşı kullandığı CS gazından korunmak için gaz maskesi takan genç bir erkek çocuk yer almaktadır. 1994 yılında üç katlı bir binanın yan cephesine uygulanan *Petrol Bomber (Molotov Kokteyli Atan)* muralı, arka planda çatışmanın kaotik atmosferi hissedilirken, ön plandaki çocuğun kararlı duruşu halk direnişinin ve çatışma ortamında büyüyen bir nesli temsil etmektedir (Cain, t.y.; Hall, 2019). Çocuğun taktığı maske, bir yönüyle etrafındaki tehlikeli koşulları (göz yaşartıcı gaz bulutlarını)

görünür kılarken, diğer yandan yüzünü tamamen gizleyerek onu anonim bir figüre dönüştürmüştür. Resmin esinlendiği çocuk; Paddy Coyle, daha sonraki yıllarda sivil haklar mücadelesinin sembolü olmuştur. Gerçekten de çocuğun bedenini saran dumanlar ve elindeki basit molotof, dönemin çaresiz ama kararlı direniş ruhunu yansıtmaktadır. Bu anonimlik sayesinde muraldeki çocuk, Bogside’in tüm genç nesillerini temsil eden evrensel bir ikon haline gelmiştir. Tom Kelly bu muralın anlamını “*temel sivil ve insan hakları için ayağa kalkan bir toplumu gösteriyor*” diye açıklamış, resmin ardındaki niyetin şiddeti yüceltmek değil, haksızlığa karşı toplumsal direnişi onurlandırmak olduğunu vurgulamıştır. Bununla birlikte, Times ve Irish Times⁸ gazeteleri mural ilk boyandığında genç bir çocuğun şiddet eylemi içinde resmedilmesini “daha ergenlik bile çağındaki bir çocuğu şiddete teşvik ediyor” eleştirilerine sebep olmuştur.⁹ Tartışmalara rağmen bu güçlü sembol, bölge halkı için direnişin kolektif bilinçte yer etmesini sağlamıştır (Kelly, 2005). Bogside’daki bu murallar, İngiliz Ordusu’nun tanklar ve zırhlı araçlarla Bogside, Creggan ve ‘Girilmez Alanlar’ı işgal ettiği Motorman Operasyonu’nun (31 Temmuz 1972) dehşetini yansıtan diğer murallarla da tematik olarak bağlantılıdır.

Görsel 6: Sol üst “Civil Rights” (Sivil Haklar), Sol alt “Bloody Sunday” (Kanlı Pazar), Sağ üst “The Death of Innocence” (Masumiyetin Ölümü), Sağ alt “The Bloody Sunday Commemoration” (Kanlı Pazar Anması)

⁸ <https://www.irishtimes.com/news/mural-for-the-child-victims-of-troubles-1.219479>

⁹ <https://www.theguardian.com/cities/2019/aug/12/troubles-tourism-should-derry-be-celebrating-its-political-murals#:~:text=When%20it%20first%20went%20up%2C,among%20Protestants%20but%20among%20local>

Görsel 6'da yer alan murallar, gençlerin sivil haklar hareketine aktif katılımını ve Kuzey İrlanda Polis Gücü (RUC) ile Protestan yardımcı birlikleri olarak bilinen B-Specials (Ulster Special Constabulary) karşısındaki mücadelelerini simgesel biçimde ortaya koymaktadır. Duvar resminin sağ tarafında yer alan *Civil Rights Association (Sivil Haklar Birliği)* adıyla yer alan mural, Ekim 1968'den 1972'nin başlarına kadar yapılan tüm diğer yürüyüşlerin temsil etmektedir. Bu resim, 30 Ocak 1972 Kanlı Pazar Katliamı konusuyla yakından ilişkilendirilmektedir. Bu murallar üstte bahsedilen sivil hareketleri, Kanlı Pazar Katliamı ya da Bogside Katliamı ve Motorman harekâtı; Britanya Ordusu'nun 1972'de Free Derry bölgesine yaptığı askerî operasyonu betimlemektedir. (Görsel 6 bkz)

Görsel 6'da sol üstte yer alan *Civil Rights (Sivil Haklar)* muralı, 1960'ların sonundaki sivil haklar hareketinin barışçıl kitlesel eylemlerini yansıtmaktadır. Resimde, ellerinde pankart açmış ve döviz taşıyan kalabalık bir protestocu grup görülmektedir. Kalabalığın üzerinde boydan boya uzanan iki büyük şerit halinde "*Civil Rights (Sivil Haklar)*" ve "*Anti-Sectarian (Mezhepçiliğe Son)*" yazıları bulunmaktadır. Göstericilerin taşıdığı dövizlerde "*Jobs Not Creed (İnanca göre değil, işe göre)*" veya "*One Man One Vote (her yurttaşın bir oyu)*" yazmaktadır. Mural, Katolik topluma eşit istihdam olanakları sağlanması, konut tahsisinde adalet arayışını temsil etmektedir (Bartel, 2024). Bu resim, Kuzey İrlanda'daki Katolik azınlığın maruz kaldığı kurumsal ayrımcılığa karşı yükselen halk hareketini yansıtmaktadır. *Anti-Sectarian* sloganı, sivil haklar mücadelesinin mezhep çatışmasını; Katolik ve Protestan emekçilerin ortak demokratik haklar zemininde birleşme isteğini vurgulamaktadır. Derry'nin kanlı çatışması 30 Ocak 1972'de Britanya'nın yargısız tutuklama politikasını protesto etmek için bir araya gelen sivillerin *Kanlı Pazar Katliamı* ya da *Bogside Katliamı* ile ilişkilidir. Gösteri sırasında İngiliz askerlerinin kalabalığa ateş açması sonucu 14 sivil yaşamını yitirmiş, 28 kişi ise yaralanmıştır. Bu resimler, Kanlı Pazar'da masumiyetin kanlı saldırıda kayb olduğu tarifsiz acı günün toplumsal belleklerde hatırlanması için tasarlanmıştır. Bu muralın arka planındaki tarihsel ironi, *Kanlı Pazar* günü yaşananlarla derinleşmektedir. Göstericilerin en önde taşıdığı *Civil Rights Association* yazılı pankart, 30 Ocak 1972'deki Kanlı Pazar yürüyüşünde de yer almaktadır. Britanya askerlerinin ateş açmasıyla miting kana bulanınca, aynı pankart vurularak yere düşen bir göstericinin

kanlar içindeki bedenini örtmek için kullanıldığı ileri sürülmüştür. (Bkz Görsel 7)

Görsel 7: “Bloody Sunday”, (Kanlı Pazar)

Sivil haklar muralı genel anlamda, Derry’deki hak mücadelesinin coşkusunu ve masumiyetini yansıtırken, Kanlı Pazar’la birlikte gelen şiddetin bu masumiyeti lekelediğini hatırlatmaktadır. Bogside sanatçıları, murallarda Kanlı Pazar’ı doğrudan konu alan birden fazla çalışma üretmişlerdir. Derry’de kanlı katliamın 25. Yıldönümünde 1997’de tamamlanan *Bloody Sunday* isimli muralda, bir grup sivil, vurulan genç gösterici Jackie Duddy’nin cansız bedenini taşırlarken, yerel bir Katolik Rahip Edward Daly, elinde beyaz bir mendil sallayarak ateşin durması çağrısında bulunmaktadır.¹⁰ Arka planda *Civil Rights* yazılı kanlı pankartı taşıyan öfkeli ve dehşete kapılmış bir kalabalık görülmektedir. Kanlı Pazar’ın fotoğraf ve film kayıtlarından aşına olunan bu resim; Rahip Daly’nin beyaz mendili, o gün masum insanlara ateş edilmesine karşı çaresiz bir yardım çığılığı olarak belleklerde yer etmiştir. Silahsız sivillere ateş açan Britanya askerleri resimde doğrudan görülmemekte, ancak yerdeki *Civil Rights* yazan pankarta bulaşmış kan ve korku panik içinde taşınan Jackie Duddy’nin cansız bedenini Kanlı Pazar katliamı yansıtmaktadır. Diğer bir mural ise 1997 yılında tamamlanan *Bloody Sunday Commemoration (Kanlı Pazar Anması)* çalışmasıdır. Bu anma muralında, katliamda öldürülen 14 sivilin yüzleri dairesel bir kompozisyonla duvara resmedilmiştir; dairenin tam ortasında ise en genç kurbanın portresi yer alacak görselde bir düzenleme yapılmıştır.¹¹

¹⁰ <https://cain.ulster.ac.uk/bogsideartists/mural3/#:~:text=The%20above%20mural%20depicts%20one,of%20one%20of%20those%20killed>

¹¹ <https://www.hmdb.org/m.asp?m=71158>

Resimde, kırmızı arka plan üzerine yerleştirilen masum insanların yüzleri dairesel bir düzen içinde oluşturulmuştur. Sanatçılar, kırmızıyı özellikle yumuşatılmış bir ton olarak seçtiklerini böylelikle daha dingin ve hüzünlü bir etki yaratmayı amaçlamıştır. (Kelly, 2005). Yüzlerin çevresinde ayrıca her bir kurbanı temsil eden on dört meşe yaprağı bulunmaktadır. Derry adı, İrlandaca “meşe korusu” anlamına gelen *Doire* sözcüğünden türemiştir. Meşe yaprağı Derry’nin simgesidir; ancak ne Protestan ne de Katolik bir aidiyeti temsil etmektedir. Bogside meydanında adeta bir açıklıya anıt işlevi gören Kanlı Pazar muralı, katledilen sivillerin isimleri yakındaki bir anıt taşına da kazınmış olmakla beraber, duvardaki bu büyük portre galerisi onların anısını her gün canlı tutmaktadır. Kanlı Pazar’ın anısını yaşatan bir diğer mural ise Bogside sanatçıların 1999’da tamamladığı *Death of Innocence (Masumiyetin Ölümü)* adlı mural, çatışmalarda hayatını kaybeden çocuklar anısına yapılmıştır. Bu resim, 6 Eylül 1971’de Derry’de evine dönerken vurularak öldürülen 14 yaşındaki öğrenci Annette McGavigan okul üniformasıyla hareketsiz bir görselde ayakta dururken, çevresinde savaşın paramparça izleri ve çocukluğunun sembolleri bir arada görülmektedir (Bartel, 2024).

Görsel 8: Sol taraf “Death of Innocence” (Masumiyetin Ölümü) ve Sağ taraf “The Hunger Strike” (Açlık Grevi)

Muralda, Annette ayaklarının dibine, bir tarafta kırılmış bir M16 tüfeğinin parçası, diğer tarafta ise açık mavi renkli kelebek figürü resmedilmiştir. Kırık tüfek, silahlı şiddetten vazgeçiş ve çatışmanın son bulmasını simgeler; kelebek ise masumiyetin ruhunu ve yeniden doğuş ümidini temsil etmektedir.¹² Sanatçıların “masum bir duruş” olarak tanımladığı ve tasarımın tam odak noktasına konumlandırılan kız figürü, çatışmalar sırasında ölen tüm çocukları hem Protestan hem Katolikleri

¹² <https://www.hmdb.org/m.asp?m=71155>

temsil etmektedir. Duvardaki en açık renk kızın gömleğidir ve kollarının içe dönük açısı, izleyicinin dikkatini doğrudan ona yönlendirmektedir. Masum genç kız, arka plandaki yıkıntılardan ayrılmış bir biçimde, çalkantılı ortamının önünde sakince durmaktadır. *The Petrol Bomber* adlı muralında olduğu gibi, burada da çocuk imgesi izleyicide empati duymasına ve vicdanlara bir sesleniş olduğu söylenebilir. Duvarlarda temsil edilen her iki çocuk figürü, çatışmalarda ölen tüm masum insanları simgeleyen güçlü bir barış sembolüne dönüşmektedir.

Kanlı Pazarla ilişkili **Görsel 8**'in sağın yer alan Strike (Açlık Grevi) muralı, 27 Ekim 1980'de başlamış, 18 Aralık'ta 53 gün sonra sona eren açlık grevini konu almaktadır. Açlık grevi; 1976'da İngiliz hükümeti, paramiliter örgütlere üye mahkûmlara artık "özel kategori" (siyasi statü) verilmemesiyle Maze Hapishanesi'ndeki Cumhuriyetçi mahkûmlar üzerinde büyük bir hayal kırıklığı yaratmasıyla başlamıştır. Kieran Nugent'in, hapishane üniformasını giymeyi reddederek yalnızca bir battaniyeye sarılarak, *battaniye protestoları* başlatılmıştır. Maze Hapishanesi'ndeki yedi Cumhuriyetçi mahkûm greviyle başlayan direnişe, Armagh hapishanesindeki üç kadın ve 23 kişi daha katılmıştır. Grevciler arasında, Kanlı Pazar sonrası IRA'ya katılan 17 yaşındaki Raymond McCartney yer almıştır. Direnişe rağmen hükümetin tutumu değişmeyince, 1 Mart 1981'de IRA lideri Bobby Sands yeni bir grev başlatmış fakat ikinci grevde 1981 yılında on mahkûmun hayatını kaybetmesiyle son bulmuştur. Bu olaylar Derry halkının hafızasında derin bir iz bırakmıştır (Cain, 2023; Kelly, 2005). **Görsel 8**'de Strike (Açlık Grevi) muralında yer alan Raymond McCartney, ilk açlık grevine katılmış bir Derry'li mahkûmdur. Maze Hapishanesi'nden gizlice çıkarılan fotoğrafı, mahkûmların acısını ve direnişini sembolize ettiği için sanatçılar tarafından merkeze alınmıştır. Hayatta olması, o dönemi anlatabilecek 'yaşayan bir tanık' olarak seçilmesinde etkili olmuştur.

Bu çalkantılı direniş, saldırı, binlerce insanın hayatını kaybettiği olaylar, Kuzey İrlanda'daki siyasi kimlik mücadelesinin dönüm noktası olarak toplumsal bellekte derin izler bırakmıştır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Kuzey İrlanda'da 1968'den 1998'e kadar devam eden *The Troubles* olarak bilinen dönemde Protestan Birlikçiler ile Katolik Milliyetçiler arasında derin toplumsal, siyasi ve dini ayrışmalara dayanan şiddetli çatışmalar yaşanmıştır. Derry ve Belfast'ın kentsel dokusunda yer alan

gözetleme kuleleri, kameralar ve murallar, yalnızca politik bir çatışmanın izlerini değil, aynı zamanda iktidar, kimlik arasındaki derin gerilimi de yansıtmaktadır.

Bu araştırma Derry’de Bogside mahallesinde, Rossville caddesinde Bogside sanatçılarının (William Kelly, Tom Kelly ve Kevin Hasson), The People Gallery adını verdiği murallarda yer alan görsel imgeleri, sembolik anlamları incelemiştir. Araştırma, muralların hikayelerinin kavranmasında İrlanda’nın sosyo-politik tarihsel sürecine odaklanmış; özellikle *Troubles* döneminin çatışmalarına, sivil halk hareketine ve Kanlı Pazar’ın (Bloody Sunday) trajedisini incelemiştir. Bogside sanatçıları, Derry’in duvarlarını, sosyo-politik tarihsel hikâyeleri anlatmak, kent kimliğini ve toplumsal belleği görselleştirmek için bir araç olarak duvar resimlerinin gücünü kullanmışlardır. Bogside’in muralları, kentte gerçekleşen direnişin hatırlanması, hayatını kaybeden masum insanların anılması ve barışın yeniden inşası için görsel bir bellek alanı oluşturmaktadır. Kamusal alanda sergilenen resimler, sadece tarihsel olayları belgelemekle kalmaz; aynı zamanda sanatın bir direniş ve iyileşme aracı olabileceğini de göstermektedir. Eserlerde, politik bir propaganda yerini toplumun yaşadığı mağduriyet ve adalet arayışı ön plana çıkmaktadır.

Bogside muralları, geçmişle yüzleşme ve toplumsal iyileşme çabasını hem sanat hem de kent dokusu aracılığıyla görünür kılmıştır. Murallar, yalnızca sanatsal bir ifade değil, aynı zamanda kimlik, direniş ve hafızanın bir parçasını güçlü bir Görselde temsil etmektedirler. Derry’nin toplumsal kolektif belleğini canlı tutan murallar, şiddetin anlamsızlığını ve barış özlemini sembolize etmektedir. Kanlı Pazar muralları, hem politik bir protesto biçimi hem de halkın yaşadığı travmaların iyileşme sürecinde işlev gören güçlü bir toplumsal bellek alanı olarak değerlendirilebilir. Geçmişteki acıların kamusal alanda görünür kılan resimler, kolektif hafızayı diri tutarak; barış, adalet ve kimlik taleplerinin simgesel bir ifadesine dönüşmüştür. Murallarda yer alan farklı figürler, semboller, renkler ve arka fonda yer alan sahneler çeşitli siyasi ve toplumsal mesajlar vermektedir. Örnek olarak Molotof Kokteyli Atan isimli muralda gaz maskeli çocuk figürü, çatışma ortamında büyüyen bir neslin kaybolan masumiyetini ve hak arayışını simgelemektedir. Sivil Haklar hareketini betimleyen murallar, eşitlik ve adalet arayışlarını sembolize etmektedir. Kanlı Pazarı betimleyen resimler, devlet şiddetinin yarattığı travmayı ve masum kurbanların anısını kolektif hafızada canlı tutarak barışa da çağrı yapmaktadır. Aguiar (2014), Derry murallarında mezhepçi sloganlar veya

silahlı militan figürler yer almaması bilinçli bir tercih olduğunu ileri sürmüştür. Murallarda vurgu, sıradan insanların acılarına, direnişine ve barış arzusuna yapılmıştır. Barış sürecine geçişle birlikte, Bogside murallarının tonunda da belirgin bir değişim olmuştur. 1990'ların başında çatışma hala sürerken yapılan resimler karamsar ve ağırlıklı gri tonlarda iken, 1998'deki Hayırlı Cuma Anlaşması sonrasında daha iyimser imgeler ve renkler kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle serinin sonlarına doğru, silahların bırakılmasını temsilen kırılmış silah figürleri ve barışın gelişini müjdeleyen güvercin motiflerinin murallara eklendiği görülmektedir. Bu değişim, sanatçıların çatışma sonrasındaki umut dolu atmosfere duyarlılığını yansıtmaktadır. Öte yanda bu politik muralların anlamı ve işlevi konusunda farklı görüşler ve eleştiriler bulunmaktadır. Derry'nin milliyetçi mahallesinin hikâyesini anlatan Bogside muralları, kentin Protestan/birlik yanlısı kesimleri tarafından tek yanlı bir anlatı olmakla eleştirilmiştir. Bazı birlikçi yorumcular, bu resimlerin sadece Katolik topluluğun mağduriyetine odaklanarak Protestan sivillerin acılarını yansıtmadığını ve eski yaraları taze tutarak toplumun geleceğe odaklanmasını engellediğini savunmaktadır. Bu ayrı bir tartışma olabilecek bir konudur. Fakat Kuzey İrlanda'nın uzun soluklu sosyo-politik tarihi derinlemesine incelendiğinde, olayların arka planı bağlamında çalışılan muralların şiddetin yarattığı etkiyi insanı bir Görselde imgelediği söylenebilir.

Murallara karşı başka bir eleştiri de son yıllarda muralların birer turistik cazibe haline getirilmesidir. Örneğin 2019'da yerel belediyenin Bogside murallarını geceleri aydınlatma kararı, bazı gruplarca geçmişin travmasını ticari bir gösteriye dönüştürme olarak eleştirilmiştir. Tüm bu tartışmalara karşın, Bogside murallar sanatçıları; muralların bir açık hava müzesi işlevi görerek bir kolektif hafıza mecrası ve barış pedagojisi aracı olduklarını ileri sürmüşlerdir (Crowley, 2011; Spivey, 2021) Murallar, sanatsal ifade ile tarihsel tanıklığı birleştirerek hem yerel halk için terapötik bir anlam taşıyan, hem de ziyaretçiler için eğitici bir deneyim sunmaktadır. Bogside muralları, acıların ve umutların kamusal sanat yoluyla paylaşılması sayesinde, geçmişin daha iyi anlaşılmasına ve kalıcı barışın önemi hatırlatmaktadır. Kuzey İrlanda yaşanan acı olaylar, popüler kültürü de etkilemiş; İrlandalı müzik grupları güçlü bir parçalarında yer bulmuştur. The Cranberries grubunun 1994 tarihli "Zombie" adlı parçası, şiddet döngüsünü ve masum insanların ölümüyle sonuçlanan çatışmaları

eleştirirken; U2 grubunun 1983 tarihli “Sunday Bloody Sunday” şarkısı, Derry’de yaşanan trajediyi küresel kamuoyunun dikkatine taşımıştır.

Sanat, tasarım ve müzik savaşın ve şiddetin ötesinde bir iletişim kurarak olaylara anlamlar ve insanlara yeniden umut kazandırmaktadır. Geçmişin travmalarını iyileştiren bu yaratıcı üretimler, acıların içinde bile barışı, dayanışma ve iyileşme olasılığını hatırlatmakta; dünyayı daha iyi bir yer haline getirmektedir.

KAYNAKÇA

Kitap

- Bardon, J. (2008). *A history of Ireland in 250 episodes*. Dublin: Gill & Macmillan. ISBN 9780717143478.
- Bew, P., Gibbon, P. ve Patterson, H. (2002). *Northern Ireland, 1921–2001: Political forces and social classes*. London: Serif.
- Coogan, T. P. (2002). *The Troubles: Ireland's ordeal 1966–1996 and the search for peace*. New York, NY: St. Martin's Griffin. ISBN 9780312294182.
- Hennessey, T. (2007). *A history of Northern Ireland, 1920–1996*. Dublin: Gill & Macmillan. ISBN 9780717138917.
- Hopkinson, M. (2002). *The Irish War of Independence*. Dublin: Gill & Macmillan.
- Kinealy, C. (2013). *Charity and the Great Hunger in Ireland: The kindness of strangers*. London & New York: Bloomsbury Academic.
- Townshend, C. (2007). *Easter 1916: The Irish Rebellion*. London: Penguin Books.
- Kelly, W. (2005). *The People's Gallery*. Derry: The Bogside Artists.

Dergi Makalesi

- Aguilar, L. (2014). 'Look What We Have Gone Through': Representation and memory in the Bogside murals in Northern Ireland. *Networking Knowledge: Journal of the MeCCSA Postgraduate Network*, 7(3). <https://doi.org/10.31165/nk.2014.73.343>
- Bartlett, T. (2023). The Irish Rebellion of 1798. W. Klooster (Ed.), *The Cambridge history of the age of Atlantic revolutions içinde* (Cilt 2, ss. 421–442). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108599405.020>
- Çelik, S. (2015). Between history of humanitarianism and humanitarianization of history: A discussion on Ottoman help for the victims of the Great Irish Famine, 1845–1852. *Werkstatt Geschichte*, 68, 13–27.
- Crowley, T. (2011). The art of memory: The murals of Northern Ireland and the management of history. *Field Day Review*, 7, 22–49.
- Kelly, J. (1987). The origins of the Act of Union: An examination of unionist opinion in Britain and Ireland, 1650–1800. *Irish Historical Studies*, 25(99), 236–263. <https://doi.org/10.1017/S0021121400026614>
- Manktelow, R. (2007). The needs of victims of the troubles in Northern Ireland. *Journal of Social Work*, 7(1), 31–50. <https://doi.org/10.1177/1468017307075988>
- Mohr, T. (2019). Irish home rule and constitutional reform in the British Empire, 1885–1914. *Revue Française de Civilisation Britannique / French Journal of British Studies*, 24(2).
- McCavery, T. (2000). Politics, public finance and the British–Irish Act of Union of 1801. *Transactions of the Royal Historical Society*, 19, 13–45.
- Jackson, A. (2000). British Ireland: What if Home Rule has been enacted in 1912? N. Ferguson (Ed.), *Virtual history: Alternatives and counterfactuals*
- Rolston, B. (2012). Re-imagining: Mural painting and the state in Northern Ireland. *International Journal of Cultural Studies*, 15*(5), 447–466.

Tezler

- Spivey, J. (2021). *Conflict made visible: A content analysis of the murals of Northern Ireland* Elon University Honors Program.

İnternet Kaynakları

- Aesthetica Magazine. (T.y.). Duvar ressamlarıyla röportaj: Bogside Sanatçıları. <https://aestheticamagazine.com/interview-with-mural-artists-the-bogside-artists/>
E.T: 6.6.2025
- Bartel, T. (2024). The Bogside Artists, Derry, Northern Ireland. *Travel Past 50*. <https://www.travelpast50.com/bogside-artists-derry-northern-ireland/>
E.T: 1.6.2025
- Cain. (2023). Segregation and cultural identity: The Derry/Londonderry name dispute. Ulster University. <https://cain.ulster.ac.uk/issues/segreat/template/discus1.htm>
E.T: 7.4.2025

- Encyclopaedia Britannica. (2025). The Troubles: Northern Ireland history. <https://www.britannica.com/event/The-Troubles-Northern-Ireland-history>
E.T: 10.3.2025
- Encyclopaedia Britannica. (2025). Londonderry (city and district), Northern Ireland. <https://www.britannica.com/place/Londonderry-city-and-district-Northern-Ireland>
E.T: 10.3.2025
- Greenbelt. (T.y.). The Bogside Mural Artists. <https://www.greenbelt.org.uk/artists/the-bogside-mural-artists/>, E.T: 3.5.2025
- Hall, R. (2019). Troubles tourism: Should Derry be celebrating its political murals? The Guardian. <https://www.theguardian.com/uk-news/2019/aug/12/troubles-tourism-derry-celebrating-political-murals>, E.T: 2.4.2025
- Ireland Before You Die. (2024). Derry or Londonderry? Why the city has two names. <https://www.irelandbeforeyoudie.com/derry-Londonderry-name-dispute/>
E.T: 2.4.2025
- Irish Central. (2024). Why Derry is also called Londonderry. <https://www.irishcentral.com/roots/history/derry-called-Londonderry>
E.T: 15.2.2025
- Irish Times. (1999, 2 Eylül). Mural for the child victims of Troubles. <https://www.irishtimes.com/news/mural-for-the-child-victims-of-troubles-1.219479>
E.T: 27.4.2025.
- Roberta. (2007, 12 Temmuz). Violence and murals in Northern Ireland: A report. Artblog. <https://www.theartblog.org/2007/07/violence-and-murals-in-northern-ireland-a-report/>
E.T: 30.4.2025.
-